

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTE DES SCIENCES FORESTIERES
DE L'UNIVERSITE D'ISTANBUL

MEŞE VE KAYIN ELİT AĞAÇLARI*

Yazan

Prof. Dr. J. Krahl - Urban, Hemmeln (Hann. - Münden)

Türkçeye çeviren

Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu

Son üç yıl içinde müellif tarafından Niedersachsen, Hessen ve Rheinland-Pfalz eyaletlerinin bir çok orman işletmelerinde yapılmış olan Meşe ve Kayın elit ağaçları seçimine ait çalışmalar dolayısıyla, ormancılık pratiğinden bir çok sualler sorulmuştur ki, bu sualleri toplu olarak bu yazı ile cevaplandırma maksada uygun görülmüştür.

1. *Elit ağaçlar mefhumu***

"Elit ağaçlar" mefhumu, ormancılık pratiğinin ıstılah lûgatine hayret edilecek kadar çabuk girmiş bulunmakla beraber, burada bir defa daha kısaca izah edilmesi faydalı olur: Elit ağaçlar deyince, bir türün varyasyon genişliği içinde tabiatın uzun, sonsuz seleksiyon zamanları boyunca yarattığı en mükemmel fertleri anlıyoruz. Bu, gerek yetiştirme muhiti kaynaklarından optimal olarak istifadeyi ifadelendiren umumî büyüme ve sağlık durumuna ve gerekse tarafımızdan ileri sürülen isteklere şamil bir husustur. Tabii ve iktisadî gayeler muhakkak ki her zaman birbirlerine uymazlar. Tabiat için en yüksek kanun, nevin muhafaza ve bakasıdır. Ölüm kalım mücadelesinin hakim olduğu tabii seleksiyon hâdiselerini geçiren fertler, meşçerenin her ne kadar en sıhhatli ve büyüme itibariyle en kuvvetli elemanlarını teşkil ederlerse de, bunlar hiç bir zaman daîma iktisadî isteklerimize tevafük eden fertler olamazlar. Yapraklı ağaç türlerinin dal ve tepe teşekkülâtı vasfı, bunun en iyi delilini teşkil eder. Tabiatda umumiyet itibariyle geniş tepeli ve dallı ağaç barmaz, halbuki gayemiz mümkün olduğu kadar az dallı ağaçlar yetiştir.

* Bu yazı, "Allgemeine Forstzeitschrift" adlı derginin 4. Şubat 1953 özel sayısında yayınlanmıştır.

** Almanların "Plusbaum" olarak adlandırdıkları bu ağaçlar için, "Üstün ağaç" yahut "Seçkin ağaç" terimleri kullanılabilir - Tercüme eden -

tirmektir. İdeal elit ağaç, tabii vasıflarla iktisadî isteklerimiz arasında en optimal irtibatı kuran ağaçtır.

2. Elit ağaçların vasıfları

Elit ağaçlardan aradığımız vasıflar, ağaç türlerinin gerek hali hazırda ve gerekse istikbale raci biyolojik ve iktisadî verimlerine taallük eder. Bütün ağaç türleri için hızlı büyüme ve sıhhatlilik hususlarındaki isteklerimiz daima bir vahdet gösterir. Münferit hallerde çok kere oldukça büyük farklar mevcuttur. İğneyapraklı ağaç türlerinde ve Kavaklarda, hastalıklara karşı mukavemet meselesi yanında büyük kitle verimi bakımından hızlı büyüme, en büyük dikkati üzerine toplar; buna karşılık yapraklı ağaçların büyük bir kısmında kıymetli, kaliteli ağaç istihsalı, iktisadî ve dolayısıyla yetiştirme ilgimiz bakımından ön plânda yer alır. Bu mülâhaza, nisbeten uzun istihsal zamanları isteyen her iki Meşe türleri ve Kayın için de büyük ölçüde muteberdir.

Bu ağaç türlerinde aşağıdaki vasıfların bulunması arzu edilir :

a) B ü y ü m e. Gerek Meşelerde ve gerekse Kayınlarda hızlı bir boy büyümesi şayanı arzudur. Elit ağaçların aynı yetiştirme muhitindeki aynı türlere nazaran mümkün olduğu kadar üstün bir boy büyümesi göstermeleri gerekir. Bilindiği gibi hızlı boy büyümesi yapan ağaçlar, bilhassa gençlikte don zararları, toprak vejetasyonunun rekabeti v.s. gibi gençlik çağı tehlikelerini önlemek veya hafifletmek imkânını bulurlar. Bundan başka ileri yaşlara kadar devam eden iyi bir boy büyümesi, Meşe ve Kayınlara diğer ağaç türlerine karşı mücadele kabiliyetini artırır ve bu sayede bu ağaç türlerinin silvikültürel kullanış imkânları genişler.

Ç a p b ü y ü m e s i itibariyle olan şartlar, Meşe ve Kayınlarda vahdet göstermemektedir. Hızlı bir çap büyümesi yıl halkalarının genişliğini dikkat nazara almadan Kayın için prensipel arzu edildiği halde, Meşe için aynı hal ancak kıymetli kaplamalık ağaç yetiştirilmeyen hallerde, şayanı arzu olabilir. Yıl halkası genişliğinin mütalâasında, yetiştirme muhiti ve yetiştirme vakti kısaca dış tesirlerin payını nazarı itibara almalıdır. Bu itibarla bahis konusu mesele üzerine şimdilik bir hüküm verilemez. Keza istikbalde de her hanç bir hükme varmak güc olacaktır. İstikbalde ekonominin odun strüktürü bakımından vâpacağı istekler de burada nazarı dikkatten uzak tutulamaz. Elit ağaçların üstün kalınlık büyümesi ile mütemyiz olmaları hakkında diğer bir çok ağaç türleri için ileri sürülen talep, Kayın için de muteber olmakla beraber, Meşeye

raci olamaz. Mamafih Kayında dahi gövde ve tepe şekline ait isteklerin, kalınlık büyümesine nazaran daha çok ön plânda mütalâa edildiğini, gözden uzak tutmamalıdır.

b) **G ö v d e ş e k l i.** Gövdenin şekillenmesi, bir ağacın yapacak odun ve kalite odunu verme kabiliyetini tayin eder. Gövde şekli bu bakımdan ağacın en önemli vasfını teşkil eder. Gövdenin mümkün olduğu kadar düz, dolgun, dalsız olması ve buruk büyümüş olmaması gerekir. Gövdenin düzlüğü ve bu meyanda dalsızlığı büyük ölçüde dış tesirlerle ulaşılabilecek vasıflar oldukları halde, büyük bir ihtimalle ağacın kıymetini en fazla düşüren ve umumiyetle üzerinde çok az durulan burukluk vasfında durum böyle değildir. Buruk büyüme, öyle anlaşılıyor ki, bir irsel istidada dayanmaktadır ve bundan dolayı elit ağaçların buruk büyüme göstermemeleri lâzımdır.

c) **T e p e ş e k l i.** Gövde ve tepe şekli, birbirleriyle ekseriya sıkı sıkıya münasebeti olan vasıflardır. Dallanmaya ve dal tipine bağlı olan tepe şekli, yalnız yapacak ve kaliteli odunluğa elverişli gövde uzunluğu için değil, aynı zamanda ağaçların muhtaç oldukları yetiştirme tedbirleri bakımından da, büyük önem taşır. Gençlikten itibaren yüksek yaşlara kadar gövdesi tepe ucuna uzanan, nisbeten dar tepeli ve ince dallı ağaçlar, elit ağaç olarak idealdir. Zira gövdeleri tepenin ucuna kadar uzanan ağaçlar, ekseriya dikkat nazarı çekecek derecede düz gövdelere sahiptirler. Dalların yukarı doğru mail olmaktan ziyade, yatay bir durum göstermeleri gerekir. Zira mail dal sistemi, çatal yahut büyücü süpürgesi teşekkülâtına ait şüphe uyandırır. Çatal yahut büyücü süpürgesi tipleri arzu edilmez. Gövdeleri tepe ucuna kadar uzanan dar tepeli ve ince dallı ağaçların büyük nisbette hakim olduğu meşcerelerde, gençleştirme, yetiştirme ve bakım tedbirlerinin daha basit, zaman ve iş bakımından daha tasarruflu ve ucuz olduklarına şüphe yoktur.

d) **K a b u k v e k ı ş ı r ş e k l i.** Meşe ve Kayınlarda da ekseriya çok büyük farklar gösteren kabuk ve kışır şekli ile odun strüktürü arasındaki münasebetler üzerine mevcut bilgimiz azdır. Bu durumu devam ettiği müddetçe, normal kabuk ve kışır şekillerine sahip olan elit ağaçların seçimi şayanı tavsiyedir.

e) **S ü r m e z a m a n ı.** Yaprak açımı zamanının, bilhassa donlardan zarar gören yetiştirme muhitlerinde, oynadığı iktisadî rol büyüktür. Bu gibi yetiştirme muhitleri için geç süren ağaçlar daha uygundur. Bundan başka geç süren Meşelerin bazı yerlerde Tortrix viridana'dan daha az zarar gördükleri tesbit edilmiştir. Buna göre elit ağaçların seçi-

minde erken veya geç sürenleri ayırd etmek ve umumiyetle geç sürenleri tercih etmek muvafık olur.

f) **Y a p r a k d ö k ü m ü z a m a n ı.** Yaprakların sonbaharda erken dökülmesi, umumiyetle daha fazla arzu edilir. Zira yaprakların geç dökülmesi, ağaçları kar baskısı tehlikesine maruz bırakabilir.

g) **S a ğ l ı k d u r u m u.** Hastalık tehlikesi Meşelerde, Kayınlara nazaran oldukça büyük ve sayı itibarıyla fazladır; külleme, don, mühendis böceği, Tortrix v.s. Bu itibarla ormancılığa, mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda hastalıklara karşı mukavim (rezistent) çeşitler temin etmek yetiştirmeciliğin en önemli vazifelerindendir. Don çatlağı teşekkülâtının dış şartlardan mı, yoksa odun strüktürünün genetik hususiyetlerinden mi, ileri geldiği, tetkik ve taharriye muhtaç bir meseledir. İhtiyatkâr hareket ederek don çatlağı gösteren ağaçları, elit ağaç olarak seçmemelidir.

h) **S u s ü r g ü n l e r i.** Su sürgünleri, ağacın kaliteli odun verme kabiliyetini kuvvetli derecede azaltır, hattâ tamamen yok edebilir. Su sürgünleri ekseriya dış faktörlerin tesirleriyle hasıl oldukları için, bu teşekkülâtda genetik tesirlerin de kısmen payı olduğunu kabul etmek gerekir. Bundan dolayı su sürgünleri meydana getirme temayülünün tesbit edildiği ağaçları, bilhassa Meşede, elit ağaç olarak seçmek doğru değildir. Meşe için ağaçlarda iyi öz odunu teşekkülâtı, kabuğun yüksek dıbağ maddesi ihtiva etmesi nihayet bol ve muntazam tohum hasilâtı gibi İsveçliler tarafından talep edilen vasıfların, Almanya şartları için de bahis konusu olup olamayacağı meselesi, şüpheli görülmektedir. Bu vasıfların aranması müellif tarafından lüzumlu görülmemekte, hiç olmazsa mübrem kabul edilmemektedir.

Şimdilik elit ağaçların seçimi yalnız dış görünüşlerine — Phenotyp'e göre — yapılabilir. Bu, şüphesiz en büyük noksanlardan biridir, zira her ağaç bidayette bilinmeyen bir çok irsi istidatlara sahiptir. Uzun yıllar elit ağaçların seçimi ile uğraşmış olan bir kimse, ağaçların elit olarak uygunluğu ve vasıfları hakkında zamanla büyük mümarese sahibi olur. Bu mümarese sayesinde yanlış kararlar verme tehlikesi de azalır. Seçilen elit ağaçlarda takdir edilen vasıfların irsel olduklarını ve ağacın ortamın üstünde bir **G e n o t y p** ifade ettiğini, ancak **N e s i l**

1) Bu yönde yapılmış bulunan araştırmalar üzerine müellifin bir travayı "Zeitschrift für Forstgenetik und Pflanzenzüchtung" adlı dergide bundan sonra yayınlanacaktır.

k o n t r o l l a r ı ile isbat etmek mümkündür. Bu kontroller, ana ağaç vasıflarının irsel olup olmadıklarına müteveccih yoklamalardan başka bir şey değildir. Ağaç türlerinin ve bilhassa Meşe ve Kayınların yavaş büyümeleri ve bazı vasıfların ortaya çıkmasının uzun yıllara ihtiyaç göstermesi dolayısıyla, nesil yoklamasında şu veya bu vasfın irsiyetini mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda meydana çıkaracak metodların araştırılmaları şayanı arzu hattâ lüzumludur. Nesil kontrollerine mukabil bu çalışmalarına irsiyet kontrolleri adı verilmelidir. Burada bu meseleler üzerine izahat vermek uzun sürecektir. Yalnız şu ciheti belirtmek gerekir ki, Meşeler ve Kayınların irsel istidatları üzerine bildiklerimiz bugün için henüz çok azdır. Ferdî vasıflardan bugün için kesin olarak, yalnız sürgün verme ve yaprak dökümü zamanlarının irsi oldukları kabul edilebilir. Müellifin yeni araştırmaları da, dal ve tepe teşekkülâtına, yukarıda temas edildiği gibi, buruk büyümenin irsiyetine ait işaretler vermiş bulunuyor. Elit ağaçların, önemli bütün vasıfların meydana çıkmış olması gereken bir yaşda bulunmaları lâzımdır. Zira bazı vasıflar, meselâ buruk büyüme, çok geç meydana çıkar. Bundan dolayı elit ağaçlar için takriben 100 yaş, en alt yaş sınırı olarak teklif edilmiştir.

3. Seçim zamanı

Meşe ve Kayın elit ağaçlarının seçimi için (yaprakların mantar hastalığına maruz kalmış olması ve benzeri durumlardan sarhnazar) yalnız yaprak taşımadıkları zaman uygundur. Zira seçilen ağaçların ve komşularının dal ve dallanma tiplerini ancak, yapraksız oldukları bir zamanda tayin ve takdir etmek mümkün olur. Yaprak açımı ve yaprak dökümü sıralarında da tamamlayıcı mahiyette müşahedelere lüzum olmakla beraber, asıl seçimin vejetasyonun sakin bulunduğu bir zamana isabet ettirilmesi mecburiyeti vardır.

4. Seçim yerleri

Elit ağaçların genetik bakımdan en kıymetli meşcerelerden mi, yoksa az kıymetteki meşcerelerden mi, secilmeleri gerektiği meselesi, son zamanlarda şurada burada münakaşa konusu olmuştur. Bir taraftan, yalnız fenotipik değil aynı zamanda genotipik bakımdan da vasıfları ortamın üstünde takdir edilen meşcerelere mensup ağaçların teksir ağacı olarak bilhassa kıymetli oldukları kanaati izhar edilirken, diğer taraftan vasıfları ortamın altında olan populasyonlar içinde dikkat nazan çekecek kadar iyi vasıfta olan fertlerin, yetiştirme için daha yüksek bir kıymete sahip oldukları kabul edilmektedir. Her iki kanaat da haklı ola-

bilir ve bu takdirde mesele üzerinde münakaşaya lüzum kalmaz. Burada hükme esas teşkil edecek olan husus, yetiştirme gayesidir. Meselâ hastalığa karşı dayanıklı ağaçların ağır hastalıklı meşçerelerden seçilmesi, daha başarı vadedici olabilir. Müellifin kanaatına göre, seçimi umumiyetle halen genetik ortalama seviyesi nispeten yüksek bulunan meşçere veya meşçere parçalarına (büyük grup, grup) tevcih etmek daha doğru olur. Burada nisbi verimi değil, mutlak verimi esas almak lâzımdır. Eğer ağaçlar, ortamın üstünde olan meşçere, büyük grup ve gruplardan seçilecek olursa, bu takdirde iyi irsel istidatlar daha büyük bir ihtimal dahilinde olur.

Kaldı ki bu mevzuda aşağıdaki mesele önemli bir rol oynayacaktır:

Danimarka, Avusturya ve İsviçre'de yapılan orijin deneyleri, her iki Meşe türünde ve Kayında iklim ve yetiştirme muhiti ırklarının mevcudiyetlerini ve hesaba katılmaları gerektiğini, isbat etmişlerdir. Tedris ormanı Bramwald'de tesis edilen orijin deneyleri de, gençliklerine rağmen, aynı neticeleri sarıh olarak göstermişlerdir. Bu tecrübelerle rağmen ırk araştırmaları sahasında Meşe ve Kayınlara ait bilgilerimiz çok noksandır ve muayyen ırkların ayırt edilmeleri için yetecek mahiyette değildir. Durum böyle olmakla beraber bu tecrübelerden daha şimdiden şu neticelerin çıkarılmış olması gerekir ki, gerek elit ağaçların seçiminde ve gerekse bunların nesillerinin kullanılmasında ihtiyata riayet ederek ırkların mevcudiyetlerini peşinen kabul etmek doğru olur. Bu sebepten dolayı elit ağaçların seçiminde, büyük ve küçük iklime, mevkiin yükseklik, ekspozisyon ve ana taşına hattâ belki toprak türüne göre ayırt edilecek olan yetiştirme muhitlerinin, dikkat nazara alınması teklif edilmiştir. Gösterilen bu titizlik ve ihtiyatkârlığın ileride mübalâğalı yahut lüzumsuz olduğu meydana çıkmış olsa dahi, bir kayıp ifade etmeyecek, aksine müstakbel araştırmalarla biyolojik ve iktisadi bakımdan farklar gösteren az veya çok sayıda iklim ve yetiştirme muhiti ırklarının mevcudiyeti tesbit edildiği takdirde, muhtemel zararlardan kaçınılmış olacaktır.

5. *Elit ağaçların sayısı*

Elit ağaçların sayısı ne kadar fazla olursa o kadar iyidir. Bunun, en yakın münasebeti olan meselelerden sarfınazar, sebepleri aşağıdadır: Her hangi bir sebepten dolayı — yaşlılık ölümü, yıldırım tesirleri, fırtına

devirmesi, rüzgâr kırması, mantar tahribatı, kesim zararları v.s. — şü veya bu ağacın zamanla yok olmasını hesaba katmalıdır. Keza ağaçların, meselâ vejetatif üretilmeğe elverişlilikleri de ferdi olarak büyük farklar gösterir. Bir miktar ağacın, üretmeğe elverişsiz veya zor çalışma objesi olması mümkündür. Bunların istifade dışında kalacaklarını da hesaba katmak mecburiyeti vardır. — Bundan başka nesillerin kontrolü esasında bazı ağaçların, genetik bakımdan ana ağaçlardaki Phenotyp'e göre umulan kıymette olmadıkları meydana çıkacaktır. — Nihayet çok sayıda elit ağaçlar seçildiği takdirde, yetiştirme çalışmaları daha geniş bir temel üzerinde yapılabilir ki, bu elbetteki şeyi arzudur. Bu mülâ hazalar, gerek vejetatif nesillerin yetiştirilmesi ve gerekse çaprazlamaları için muteberdir. Yetiştirme fidanlarından meydana gelen meşçerelerde, eğer bu meşçereler bir yahut az sayıda klonun bir taraflı nesillerinden hasil olmuş bulunuyorlarsa, bu yüzden istikbalde tevellüd edecek olan tehlikeler küçümsenmemelidir. Bu kabil meşçerelerde özel iklim tesirleri, böcek âleminin spesyalize olmuş düşmanları yahut mantarlar tarafından tevlit edilecek zararlar, yetiştirme başarısını hiçe indirebilir hattâ aksine dahi çevirebilir. Tabiatdan lüzumu kadar ancak dikkat ve teyakkuzla uzaklaşabiliriz.

6. Seçimin pratik olarak uygulanması

Elit ağaçların seçiminde ormancılık pratiğinin birlikte çalışması önemli bir şarttır. Ormancılık pratiği müsait meşçerelerde "Elit ağaç ihtimali" olan meşçere uzularını tetkik ve muayeneden geçirdikten sonra bu "Elit ağacı adaylarını" kabul etmeleri için yetiştirme enstitülerine teklif eder. Birlik çalışma bu noktada mündemiçtir. Elit ağaçlar hakkında bazı eyaletlerde (meselâ Niedersachsenda) yayınlanmış bulunan "esaslar", ormancılık pratiğinin yapmış olduğu ön seçimde büyük faydalar sağlamıştır. Bunların yaptıkları hizmet, ideal elit ağaçlara ait ihtiva ettikleri güzel resimlerin fazlalığı nisbetinde, büyük olmuştur. Tecrübelerin öğrettiğine göre, ormancılık pratiği bu özel vazifeye karşı şeyanı takdir bir ilgi göstermekte, fakat buna rağmen yalnız yazılı olarak verilen malûmatla fazla bir iş yapmaya muktedir olamamaktadır. Zira iyi bir elit ağacın nasıl olacağı hakkında konkre fikir ve tasavvur mevcut değildir (Resim 1 ve 2). Tatbikatda revir halinde gene de nisbeten en iyi ağaçlar seçilir, fakat bu ağaçların ancak nadir hallerde elit ağaçlardan beklenen bütün vasıflara sahip oldukları görülür. Bunu hayretle karşı-

Resim 1. Hessen orman işletmele-
rinden Salmünster'de Sapsızmeşe

lâmahalıdır. Tatbikatlarda uzman eler:anlar tarafından bizzat ormanda verilecek şifahi bilgi ve yapılacak izahlar, yazılardan ve hatta güzel resimleri ihtiva eden seçim esasları broşürlerinden, daha iyi ve tesirlidir. Bu tarzdaki öğretim ile, bir çok zahmet, zaman ve paradan tasarruf edilmiş olur.

Elit ağaçların kesin olarak seçimleri hususiyle tanınmaları, her şeyden evvel bu mevzu ile ünsiyeti olan uzman elemanlar tarafından yapılabilir. Seçimde teklif edilen ağacın, büyük mesleki anlayış ve ince bir sez'ş kudretiyle yalnız fenotipik ve umulan genotipik vasıflarını değil, aynı zamanda bütün muhitini de dikkat nazara almak, itinalı tahlil ve tetkike tabi tutmak lâzımdır. Bundan dolayı bugün "Uzman" olarak yalnız, elit ağaçları yetiştirme çalışmaları için kullanan araştırma merkez ve müesseseleri bahis mevzuu olabilir. Ancak bu çalışmalar, bugün içinde buldukları ilmi tecrübe ve araştırma safhasından büyüyerek çıktıktan sonradır ki, ormancılık pratiği makamlarına elit ağaçların seçimi ve tanınmaları işleri emanet edilebilir. Meşe ve Kayınlarda elit ağaçların seçimi, uzun istihsal zamanları dolayısıyla, çok sorumlu bir vazifedir.

7. *Elit ağaçların pratik ve ilim tarafından tabi tutulacakları mütevali muamele*

Elit ağaçların tabi tutulacakları bundan sonraki muamele, pratik ve ilim için aynı derecede önemi ha-

İzdir. Bu ağaçların, yetiştirme maksatları için kullanıldıkları sürece, muhafaza edilmeleri gerekir. Bu, ne kadar uzun devam edebilirse, nesillerin kontrolü çerçevesi dahilinde elit ağaçlarla nesiller arasındaki müstakbel mukayeseler de o derece kıymetli olur. Pratik, bu ağaçları "muhafaza altına" almak suretiyle, uzun zaman bakalarını sağlamak hususunda büyük ölçüde müessir olabilir. Buna ilâveten, elit ağaçlar maksada uygun yağlı boya halkalarıyla işaretlenirler. Ayrıca bunların mevcudiyetini, Amenajman plânlarında, meşçere delterlerinde ve haritalarda işaretlemek de uygun olur. Orman işletme ve idare memurlarının maalesef sık sık değişmeleri dolayısıyla, bu basit tedbirlerin önemini küçümsememek gerekir.

Yetiştirme sahasındaki çalışmalarını deruhde eden merciler, elit ağaçların bilhassa önemli vasıflarını itina ile tayin ve tesbit ederler ve neticeleli defterlere yahut kartotekslere kaydederler. Ağaçlara ait hazırlanacak olan vaziyet plânı ve güzel resimler, bu kayıtları kıymetli şekilde tamamlarlar.

Resim 2. Hesen orman işletmelerinin Kassel-Wilhelmshöhe'de Elit Kayın

8. Hessen, Niedersachsen ve Rheinland-Pfalz eyaletlerinde Meşe ve Kayın elit ağaç seçiminin bugünkü durumu

Müellif, eyaletlerin orman idareleriyle sıkı bir işbirliği yaparak Hessen Niedersachsen ve Rheinland-Pfalz'da Meşe ve Kayınlar üzerinde üç

yıldanberi elit ağaç seçimiyle meşgul olmaktadır. Çok zaman alıcı olan bu çalışmalardan elde edilen netice 30 orman işletmesinde 42 Sapsızmeşe, 10 Saplımeşe ve 58 Kayından ibarettir¹. 90 000 hektar büyüklükteki bir orman sahası üzerinde seçilen ve tanınan elit ağaç sayısının bu derece az oluşu, belki taaccübü mucib görülebilir. Bu, kısmen seçimde ağaçlarda çok yüksek vasıflar aranmış olmasından, kısmen de mevcut ve elit ağaç olarak kabul edilmeğe elverişli ağaçların şimdilik hepsinin bulunamamış olmasından ileri gelmiştir. Fakat asıl sebebi, bu yazıda bir başka yerde² belirtilen noktaca aramak caiz olsa gerek : Meşe ve Kayın meşçerelerinin fazlasıyla ağır basan kısmı genetik bakımdan kıymetli kabul edilemez, herhalde büyük bir kısım genetik ifadesiyle, düşük kıymette itibar edilmek gerekir. Bu tezahürün sebepleri hakkında şöyle bir tahminde bulunmak mümkündür; ölüm kalım mücadelesi içinde vakti olan tabii gelişmede, yalnız yaşama kudreti üstün olan fertler, mücadelenin türlü yok edici tesirlerine dayanabiliyor, bakalarını sağlıyor ve üreyebiliyorlar. Bu ağaçlar Meşelerde ve Kayınlarda birinci derecede geniş tepeli ve kaba dallı olan ağaçlardır. Bunlar, düz vasıfları, dallarının inceliği ve tepelerinin küçüklüğü dolayısıyla iktisaden kıymetli olan komşularını gittikçe artan derecelerde sıkıştırırlar ve nihayet ezerek bertaraf ederler. Bu suretle binlerce yıl bir çok nesiller boyunca iktisaden düşük kıymette olmakla beraber tabiattaki inkişaf seyrinde en kuvvetli yaşama ve büyüme kudretini iktisap etmiş olan fertler, hakimiyeti almışlardır. Tabiatın bu seyrini, insanlar da hızlandırmıştır. Meşelerde ön plânda düz gövdeli ağaçlar bina yapıları v.s. gibi maksatlar için kullanılmış, odunu bilhassa Kayın muntıklarında bir kaç on yıl evvelsine kadar en önemli yakacak maddesini teşkil eden Kayında ise, işden tasarruf mülahazasıyla gövdeleri düz olan ağaçlar intifa edilmiş ve bu suretle kaba ve geniş dallı ağaçlar, bir çok nesiller devamınca tabiatın yaptığına ilâveten sun'î bir himayeye de mazhar olmuşlardır. Geniş tepeli ve dallı ağaçlar bol tohum verici olarak, ince dallı ve dar tepeli ağaçlara nazaran, üstündürler. Bütün orta çağ boyunca hatta 19. yüzyıl içlerine kadar ormanın en önemli fonksiyonu tohum hasılâtına dayanmış ve bu maksada hizmet etmek olmuştur. Çok uzun zamanlar devam etmiş bulunar

1) Krahl-Urban : Erbanlagen und Züchtungsmöglichkeiten bei Rotbuche, Stiel- und Traubeneiche. Zeitschrift f. Forstgenetik und Forstpflanzenzüchtung 1952, S. 114.

2) Arzu eden ilgililere memnurlukla tafsilât verilir.

menfi yöndeki tabii ve sun'î seleksiyon hâdiseleri karşısında, ancak son yüz yılda gayeli meşçere yetiştirme ve bakımı ile başlayan müsbet seleksiyon tedbirleri, elit ağaç mevzuunda henüz hiç bir şekilde müessir olmuş bulunamaz. Meşçerelerimizin kalite itibariyle yükseltilmeleri için tatbik edilen entanzif yetiştirme ve bakım tedbirleri, şüphesiz büyük başarılar sağlamıştır. Fakat bu tedbirler şimdiye kadar ancak ağaçların fenotipini iyileştirebilmişlerdir.

Elit ağaçların seçimleriyle sağlanan yetiştirme imkânları hakkında bu münasebetle bilgi verilecek değildir. Bu tedbir aynı zamanda ferdi seleksiyonun ilk adımını teşkil eder. Ferdî seleksiyon bilindiği gibi bir çok umumî ziraat ve bahçe bitkilerinde verimin artırılmasına matuf büyük başarılar sağlamıştır. Orman ağaçlarında da aynı şekilde çok ümid verici bir tedbir olarak mütalâa edilebilir.